

Hana KÁBOVÁ, *Josef Vítězslav Šimák (Jeho život a dílo se zvláštním zřetelem k historické vlastivědě)*. Disertační práce. Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha 2011. 479 stran plus 96 stran (Exkurs).

Posudek oponenta:

Dějiny české historiografie jsou a nepochybně i nadále budou aktuálním badatelským tématem. Myšlení a psaní o dějinách (vlastních i obecných) je důležitou součástí kulturní historie každého národa, každé společnosti. Poznání procesu tvorby dějinného obrazu společnosti, vědomí teoretických a metodologických základů historického poznání, role historie ve společenském dění – to vše jsou nutné předpoklady dalšího pokroku historiografie v její nekončící cestě za vždy novým, hlubším a všestrannějším poznáním minulosti.

České pozitivistické dějepisectví představuje dynamickou a neobyčejně plodnou epochu ve vývoji naší historiografie. Až na několik málo výjimek, zvláště Kutnarovy a Markovy Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví ze sedmdesátých let, se opravdové, nepředpojaté a objektivní studium pozitivistické historiografie mohlo zahájit až v devadesátých letech minulého století po sametové revoluci. Zájem o tuto epochu dějin českého dějepisectví se ukázal jako mimořádný a trvalý, vlastně po celých uplynulých dvacet let. Teprve v poslední době se pozornost a zaměření badatelů postupně přesouvá na poválečnou marxistickou historiografii. V uvedeném období posledních dvaceti let byly publikovány významné monografie a obsáhlé studie o předních protagonistech pozitivistické historiografie (J. Goll, A. Rezek, J. Pekař, J. Šusta, L. Hofman, Č. Zíbrt, Z. Winter, A. Sedláček, V. Kybal, V. Novotný, Z. Kalista). A výčet by mohl ještě dále pokračovat. Důležitou skutečností však je, že se o významných historících nepíše jen na základě prostudování jejich hlavních děl nebo jubilejních článků a nekrologů. Nastupuje důkladné studium originálních archivních i jiných pramenů všeho druhu, to vše v přímé komparaci a kontextu vývoje domácí i evropské historiografie.

Součástí tohoto seriózního badatelského trendu na poli dějin české historiografie je i obsáhlý spis Hany Kábové o významném dějepisci, univerzitním profesorovi historické vlastivědy Josefu Vítězslavu Šimákovi. Na první pohled je zřejmé, že Šimákova osobnost byla pro autorku, vzděláním kulturní historičku, ve všech ohledech neobyčejně inspirativní. Disertační práce je výsledkem více než pětiletého intenzivního badatelského úsilí. Tato poctivá práce je na výsledné podobě díla také patřičně znát.

Autorka prostudovala nebývalé množství pramenů v ústředních i oblastních archivech. Zejména však osobní archivní fond J. V. Šimáka v Archivu Akademie věd v Praze a v Muzeu Českého ráje v Turnově. Dohromady na sto kartonů Šimákovy pozůstalosti. Mezi archivními prameny dále zvláště vyniká Šimákova korespondence nacházející se v některých osobních fondech v Archivu Akademie věd, Archivu Národního muzea a také v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Dalším klíčovým pramenem bylo vlastní dílo J. V. Šimáka. Autorka sestavila neobyčejně cennou, troufám si říci, že zcela vyčerpávající bibliografii Šimákova díla, kde zachytila nejen historikovy tiskem vydané práce, ale i různě zaměřené přednášky a projevy, stejně jako pokusy o literární uměleckou tvorbu. Do nejmenších detailů je zpracována i speciální bibliografie prací o J. V. Šimákovi. Na obsáhlém soupisu literatury, který zcela odpovídá studovanému tématu a kde po mém soudu nic podstatného nechybí, oceňuji zejména literaturu pojednávající z obecnějšího hlediska o problematice vlastivědy či historické vlastivědy a regionalismu vůbec. Je patrné, že autorka zná jak starší práce tohoto zaměření, tak i ty nejnovější. To znamená, že má jasnou představu o tom, jak se obor Šimákem přednášený na univerzitě v českém dějepisectví 20. století vyvíjel.

Disertační práce Hany Kábové má promyšlenou koncepci a strukturu, autorka měla jasnou představu o tom, jak vědecky uchopit dané téma a co by mělo být výsledkem její badatelské snahy. Hlavní linii výkladu tvoří životopis Josefa Vítězslava Šimáka pojatý opravdu velkoryse ve své zcela vyčerpávající komplexnosti. Autorka nás s nebývalým zaujetím provází Šimákovým dětstvím, gymnaziálními i univerzitními studii, líčí jeho cestu od habilitace k řádné profesuře historické vlastivědy, připomíná jeho vědeckou a popularizační činnost a dojemně nás uvádí i do historikova rodinného života. Podařilo se jí zachytit osobnost J. V. Šimáka v celé její plasticitě, žádná podstatná složka životního osudu nechybí. Šimákův obraz v jejím podání představuje vlastně způsob existence, vpravdě určitý životní styl českého univerzitního intelektuála konce 19. a první poloviny 20. století. A nejen jeho. V díle jako v kaleidoskopickém proudu defilují Šimákovi spolužáci, učitelé, později kolegové a vlastní posluchači na univerzitě, dále známí z různých kulturních institucí atd. O všech těchto lidech, a jsou jich desítky, nám autorka s pečlivostí sobě vlastní podá alespoň základní informaci, někdy i dost pracně získanou.

V závěru disertační práce dospěla autorka k obecnějšímu hodnocení Šimákova díla. Historik českých dějin, za první republiky pak profesor historické vlastivědy na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, měl od počátku své vědecké kariéry na poli českých dějin poměrně mnohostranné zájmy. Inspirace domovem, historicky i geograficky podivuhodně

ztvárněnou krajinou Českého ráje, přivedla Šimáka již v mládí k jeho ústřednímu životnímu tématu – dějinám Turnovska. Zásadní je, že historik vnímal rodný kraj v celé univerzalitě historického dění, jak se projevuje především ve způsobu života lidu, jeho materiální a duchovní kultuře, náboženství a v širším smyslu v kulturních dějinách vůbec. To vše v těsném sepětí mimo jiné i se silným zřetelem topografickým. Od tohoto východiska dospěl Šimák po létech k vlastnímu pojetí historické vlastivědy. Než se tak stane, projeví vážný zájem o české dějiny 17. a 18. století s výrazným zaměřením na náboženskou tematiku a jako jeden z prvních pozitivistických historiků se chce věnovat systematičtěji dějinám staršího českého dějepisectví až do doby osvícenské. Samostatnou kapitolou, kromě ještě jiných témat, je pojednání o poslední velké Šimákově práci – Středověké kolonizaci v českých zemích. Okolnosti vzniku tohoto díla autorka zajímavě osvětluje, stejně zasvěceně nám vykládá i důvody, které vedly Šimáka ke studiu výše uvedených témat.

Jednou z nejdůležitějších kapitol práce je ta poslední o historické vlastivědě. Šimák se poctivě snažil vyložit, ne snad definovat, co pod pojmem historická vlastivěda rozumí. Byla to i jeho povinnost jako univerzitního profesora, ovšem až po roce 1918 za první republiky. Samotná představa vlastivědných studií ale krystalizovala v Šimákových úvahách o historikově práci již dávno předtím, v podstatě od devadesátých let 19. století. Velmi šťastně autorka zařadila na konec práce exkurz s názvem Šimákova historická vlastivěda v textech. Jsou to Šimákovy hlavní programové články (dohromady téměř sto stran textu). Při jejich studiu je patrné, že Šimák dobře znal starší i současnou německou historiografii s podobným zaměřením, vycházel i ze Zíbrtova pojetí kulturní historie při jistém respektu ke gollovské metodologii studia dějin a můžeme zaznamenat i ohlas některých starších názorů Masarykových. Všim výše řečeným se Josef Vítězslav Šimák jeví jako historik, který má své čestné a nezastupitelné místo v moderním českém dějepisectví.

Na závěr lze konstatovat, že Hana Kábová ve své disertační práci přispěla zásadním způsobem k poznání Šimákovy osobnosti a jeho díla a zároveň také ukázala místo historické vlastivědy v kontextu české pozitivistické historiografie první poloviny 20. století. Jako kulturní historička ctí „poezii detailu“, ale kriticky prověřeného a vzhledem k celku funkčního. Spis prozrazuje její vřelý, ba až láskyplný vztah k profesoru Šimákovi, ale historika po mém soudu nijak zvláště neidealizuje. Dává často zaznít i soudům vůči Šimákovi a jeho dílu dosti kritickým. Autorka předložila nesporně cenné vědecké dílo, které nepochybně využije i řada dalších badatelů ke svým historickým studiím. Je třeba ocenit i autorčin velmi kultivovaný jazykový styl bez chyb, což není dnes ani v publikovaných pracích vůbec samozřejmostí. Potěšitelné je, že hodlá ještě některé věci související se

Šimákovým dílem blíže rozpracovat. Sám bych například přivítal kompletní vydání Šimákových textů, které se vztahují k dějinám starší i současné české historiografie.

Disertační práci Hany Kábové doporučuji k úspěšné obhajobě.

V Českých Budějovicích 8. května 2011

doc. PhDr. Josef Blüml, CSc.
Historický ústav
Filozofická fakulta Jihočeské univerzity